

# ПРОГРАМА ГУРТКА ІГРАШКИ

## *Початковий та основний рівні*

### ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Національно-культурне відродження України передбачає зростання ролі процесу виховання підростаючого покоління на основі народних традицій, народної культури, оволодіння технікою народних ремесел.

Заняття в гуртку іграшки виховують у дітей почуття національної самосвідомості, любові до своєї країни і рідного краю, залучають гуртківців до активної праці, прищеплюють повагу до народного мистецтва. Вміння помічати й розуміти прекрасне, цінувати його, створювати своїми руками витвори мистецтва, збагачують духовний світ дітей.

Під час роботи з іграшками в учнів розвиваються старанність, працьовитість, фантазія, творча уява, прищеплюються акуратність, послідовність, формується творче відношення до праці, виробляються певні навички та вміння, які можуть знадобитися в житті.

Метою програми є формування компетентностей особистості засобами колективу іграшки.

Основні завдання полягають у формуванні таких *компетентностей*:

1. *Пізнавальної*, що забезпечує ознайомлення з поняттями та знаннями, які стосуються народної творчості.

2. *Практичної*, що сприяє оволодінню навичками виготовлення різноманітних виробів.

3. *Творчої*, що забезпечує формування творчих здібностей.

4. *Соціальної*, що сприяє вихованню дбайливого, шанобливого ставлення до народних традицій, національної свідомості, формування естетичного смаку; популяризації народних промислів.

У гуртку займаються діти віком від 7 до 16 років. У кожній групі має бути 15 вихованців.

Програма гуртка містить теоретичну й практичну частини. Для реалізації теоретичних завдань використовуються розповідь, яка супроводжується показом репродукцій, бесіда з оглядом іграшок та аналізом їхніх конструкцій. Практична робота включає замальовку моделі іграшки, заготовку лекал, підбір матеріалу, з якого буде виготовлятися іграшка, розкрій тканини і хутра, зметування, шиття деталей, заповнення форми наповнювачем, з'єднання деталей та оздоблення іграшки.

Для виконання особливо складних робіт і в період підготовки до виставок дитячих робіт проводяться індивідуальні заняття для найбільш обдарованих дітей.

Програма гуртка розрахована на два рівні навчання — початковий та основний. Початковий рівень (один рік навчання) розрахований на 144 год на рік із розрахунку 4 год занять на тиждень; основний рівень (один рік навчання) розрахований на 216 год на рік з розрахунку 5 год занять на тиждень.

Протягом першого року навчання гуртківці здобувають навички художньої творчості, уявлення про пропорції, виразність форм, засвоюють види швів,

основні технологічні процеси виготовлення іграшки, послідовність виконання окремих операцій в її створенні та оформленні.

Заняття початкового рівня навчання мають на меті навчити дітей робити прості анімалістичні іграшки. Для цього вони вчать правильно замальовувати моделі, підбирати та розкривати тканину, шкіру, хутро, оздоблювати свою роботу. Вони вивчають властивості матеріалів, з яких виготовляється найпростіша іграшка (тканина, шкіра, хутро, нитки), оволодівають прийомами й методами роботи з матеріалами та інструментами, вчать акуратно ремонтувати пошкоджені іграшки та дотримуватися у своїй роботі правил техніки безпеки.

На початковому рівні гуртківці знайомляться також з історією виникнення та вдосконалення іграшки, а також із розвитком народних промислів, пов'язаних з виготовленням іграшки.

На другому році навчання (основний рівень) вихованці вдосконалюють набуті знання і навички. Цей курс навчання ставить за мету розвиток у дітей вміння працювати з різними матеріалами, передбачає перехід до виконання складніших, порівняно з початковим рівнем, виробів. Гуртківці вчать створювати тематичні композиції, самостійно підходять до вирішення творчих завдань, зокрема, проєктують і виготовляють оригінальні конструкції іграшок, створюють композиції з іграшок за сюжетами українських народних казок, творів українських письменників, поетів, дитячих мультфільмів.

Для виконання складних композицій можна використовувати колективну роботу. Ця форма організації праці дозволяє ефективно виконувати трудові роботи, згуртує дітей, надихає їх до творчості, викликає бажання змагатися один з одним і допомагати товаришу.

Вихованці гуртка беруть активну участь у різноманітних конкурсах і виставках різного рівня. Дуже корисними є екскурсії у місцеві музеї, зустрічі з народними умільцями.

Програма інтегрує знання гуртківців з історії, народознавства, креслення.

У програмі передбачено індивідуальну роботу з учнями згідно Положення про порядок організації індивідуальної та групової роботи в позашкільних навчальних закладах, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 11.08.2004, № 651.

Програма є орієнтовною, а тому керівник колективу може вносити зміни та доповнення до її змісту, враховуючи умови. Кількість годин та їхній розподіл за темами програми теж є орієнтовними. Керівник колективу може сам визначати доцільність такого розподілу і вносити до програми відповідні корективи.

## Початковий рівень

### ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Історія української народної іграшки. Ляльки «Жуйка», «Мати-земля»	6	2	4
3.	Анімалістична іграшка	2	2	—
4.	Домашні тварини. Іграшки «Братик Кролик», «Кіт-Воркіт», «Цуценя Гав»	24	2	22
5.	Використання декоративних іграшок в сучасному інтер'єрі. Іграшки «Вогняний бичок», «Теличка»	24	2	22
6.	Історія створення сувенірів та їхнє призначення. Іграшки-сувеніри «Півник», «Поросятко Хрю»	16	2	14
7.	Поетизація стихій природи нашими предками. Іграшки «Жар-Птиця», «Лебідь», «Коза-Дереза»	24	2	22
8.	Народний гумор у піснях, прислів'ях, приказках. Іграшка «Жабка»	10	2	8
9.	Житло та побут людей у фольклорі. Іграшка «Домовичок»	10	2	8
10.	Новорічний обряд в Україні. Іграшки «Морозко», «Снігуронька»	12	2	10
11.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
12.	Підсумкове заняття	2	2	—
	Разом	144	34	110

### ЗМІСТ ПРОГРАМИ

#### 1. Вступне заняття (2 год)

- Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.
- Правила поведінки в колективі.
- Організаційні питання.
- Робоча кімната. Інструменти та матеріали.
- Правила безпеки на заняттях.
- Розподіл робочих місць.

## **2. Історія української народної іграшки. Ляльки «Жуйка», «Мати-земля» (6 год)**

Лялькоподібні фігурки, як предмети культово-релігійного призначення, та іграшки.

Виникнення української народної іграшки.

Лялька — модель людини. Гра дитини з лялькою — підготовка до майбутнього дорослого життя. Одягання ляльки — набуття уявлень про історію одягу.

Підготовка креслень для іграшки.

Виготовлення іграшки зі штучного хутра.

Використання лекал.

Використання швів: шов «назад голку», «уперед голку», обкидний шов.

Монтаж каркасу іграшки. Набивання ватою.

Куляста деталь у виробках та способи її виготовлення.

Кольори іграшки. Поняття про теплі та холодні кольори.

### ***Практична робота:***

- виготовлення ляльок «Жуйка», «Мати-земля».

## **3. Анімалістична іграшка (2 год)**

Тварини, які нас оточують. Домашні та дикі тварини.

Демонстрування ілюстративного матеріалу про анімалістичну іграшку.

Виразність образів тварин в анімалістичній іграшці.

Наділення їх рисами, притаманними людині.

Простота й лаконічність анімалістичної іграшки.

Пропорції та виразність форм.

Декоративне оформлення і кольори.

## **4. Домашні тварини. Іграшки «Братик Кролик», «Кіт-Воркіт», «Щуця Гав» (24 год)**

Бесіда з дітьми про їхніх домашніх улюбленців.

Основні характерні риси кожної з цих тварин.

Умовність кольорового вирішення кожної окремої іграшки.

Декоративні властивості матеріалу та їхнє використання при виготовленні іграшки.

### ***Практична робота:***

- підготовка матеріалів (щільне сукно, штучне хутро, тонкий мотузок, яскрава тканина, червона шкіра для очей і носика, клей) та інструментів (лінійка, олівець, ножиці, голка з нитками);
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшок «Братик Кролик», «Кіт-Воркіт», «Щуця Гав».

## **5. Використання декоративних іграшок у сучасному інтер'єрі. Іграшки «Вогняний бичок», «Теличка» (24 год)**

Декоративні іграшки, які прикрашають наш побут.

Демонстрування декоративних іграшок: подушка-іграшка, грілка на чайник, підставка для олівців тощо.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів (мішковина, сукно, тасьма, штучна шкіра, клей) та інструментів (лінійка, олівець, ножиці, голка з нитками);
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшок «Вогняний бичок», «Теличка».

**6. Історія створення сувенірів та їхнє призначення. Іграшки-сувеніри «Півник», «Поросятко Хрю» (16 год)**

Сувенір — подарунок на спогад про якусь людину чи подію. Поняття про особистий сувенір.

Поняття про сувенір загального значення, який несе у собі інформацію про країну та її історію, художню культуру народу, його традиції та естетичні ідеали.

Сувенір, зроблений власноруч — найкращий подарунок.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшок «Півник», «Поросятко Хрю».

**7. Поетизація стихій природи нашими предками. Іграшки «Жар-Птиця», «Лебідь», «Коза-Дереза» (24 год)**

Українське народне мистецтво — багатогове уявлення про красу й гармонію.

Наділення різних явищ природи, тварин і рослин у фольклорі особливими властивостями (сонце і вода — символи життя, верба — символ дерева роду, калина — поетичний символ України, священні образи тварин і комах — лелека, бджола).

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшок «Жар-Птиця», «Лебідь», «Коза-Дереза».

**8. Народний гумор у піснях, прислів'ях, приказках. Іграшка «Жабка» (10 год)**

Бесіда з дітьми. Наведення прикладів пісень, казок, прислів'їв, приказок.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшки «Жабка».

**9. Житло та побут людей у фольклорі. Іграшка «Домовичок» (10 год)**

Бесіда про мир та злагоду у кожному домі.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшки «Домовичок».

## 10. Новорічний обряд в Україні. Іграшки «Морозко», «Снігуронька» (12 год)

Народні обряди на Різдво, Василя, Водохреща. Коляда. Вивчення колядок, щедрівок.

### *Практична робота:*

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення іграшок «Морозко», «Снігуронька».

## 11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси. Екскурсії для ознайомлення з природою, історією та культурою краю. Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв. Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

## 12. Підсумкове заняття (2 год)

Творчий звіт гуртківців.  
Відзначення кращих учнів.  
Завдання на літо.

## *Основний рівень*

### ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
1.	Вступне заняття	2	2	—
2.	Умовність образу ляльки	4	2	2
3.	Казка в українському фольклорі. Композиція «Солом'яний бичок». Ляльки «Дід», «Баба», «Бичок»	32	2	30
4.	Природа в українській народній творчості. Ляльки «Лісовик», «Русалка», «Мавка»	32	2	30
5.	Народний гумор у піснях, прислів'ях, приказках. Лялька «Язиката Хвеська»	22	2	20
6.	Культ родини в Україні. Дерево роду. Композиція «Колискова»	12	2	10
7.	Житло та побут людей у фольклорі. Композиція «Кум і кума»	24	2	22
8.	Обереги в житті українського народу. Лялька «Берегиня»	24	2	22
9.	Український народний одяг. Ляльки «Одарка», «Карась»	32	2	30

№ п/п	Розділ, тема	Кількість годин		
		усього	теоретичні заняття	практичні заняття
10.	Вишивка у побуті. Лялька «Солоха»	14	2	12
11.	Екскурсії, конкурси, свята, виставки	12	12	—
12.	Підсумкове заняття	6	6	—
	Разом	216	38	178

## ЗМІСТ ПРОГРАМИ

### 1. Вступне заняття (2 год)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.  
 Правила поведінки в колективі.  
 Організаційні питання.  
 Робоча кімната. Інструменти та матеріали.  
 Правила безпеки на заняттях.  
 Розподіл робочих місць.

### 2. Умовність образу ляльки (4 год)

Українська фольклорна лялька — яскравий вид народної творчості.  
 Умовність, узагальнене зображення іграшки.  
 Декоративність, відчуття матеріалу, симетрія.  
 Логічна відповідність між формою, матеріалом і технікою виконання.  
 Особливості вибору кольору при виготовленні ляльки.

#### *Практична робота:*

- замальовка народного костюма;
- виконання ескізів ляльки з використанням елементів народного одягу.

### 3. Казка в українському фольклорі. Композиція «Солом'яний бичок». Ляльки «Дід», «Баба», «Бичок» (32 год)

Казка — невичерпне джерело духовного життя народу.  
 Поняття про добро і зло у казці.  
 Відображення міфологічних уявлень у казці.  
 Світогляд, звичаї, вірування у казках.

#### *Практична робота:*

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виконання композиції «Солом'яний бичок»;
- виготовлення ляльок «Дід», «Баба», «Бичок».

### 4. Природа в українській народній творчості. Ляльки «Лісовик», «Русалка», «Мавка» (32 год)

Культ рослин у давніх віруваннях українців. Зелені свята, Свято Трійці, свято Івана Купала.

Ритуали, пов'язані із Зеленими святами. Їхня мета у святковому дійстві — сприяння родючості землі, викликання дощу, забезпечення гарного врожаю.

Міфологічні істоти у народній творчості.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльок «Лісовик», «Русалка», «Мавка».

**5. Народний гумор у піснях, прислів'ях, приказках. Лялька «Язиката Хвеська» (22 год)**

Бесіда з учнями про гумор, дотепність і кмітливість, властиві українському народу.

**Практична робота:**

- конкурс відомих жартівливих пісень, прислів'їв, приказок;
- підготовка матеріалів (клаптики різнокольорового шовку, мішковина, штучна шкіра) та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльки «Язиката Хвеська».

**6. Культ родини в Україні. Дерево роду. Композиція «Колискова» (12 год)**

Бесіда з дітьми: «Запитаймо, хто ми і звідки ми є».

Поняття про дерево роду.

Дерево роду кожного гуртківця.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів (мішковина або полотно для основи, клаптики білої та яскравої тканини, шкіри) та інструментів;
- підготовка лекал з картону;
- виконання композиції «Колискова».

**7. Житло та побут людей у фольклорі. Композиція «Кум і кума» (24 год)**

Трипільська цивілізація.

Біла українська хата — один із символів України, який прийшов до нас із прадавніх часів.

Звичай прикрашати житло вишитими рушниками і витворами народного мистецтва.

Особлива роль печі — вогнища, яке дає їжу і тепло.

Гостинність та охайність, притаманні українцям.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів (клаптики білої тканини, мішковина, атлас або звичайна тканина червоного і синього кольору, клаптики тканини інших кольорів, клаптики шкіри, гобелену) та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виконання композиції «Кум та кума».

**8. Обереги в житті українського народу. Лялька «Берегиня» (24 год)**

Обереги. Головні священні символи України — тризуб, хрест, коло.



Рослинні образи-обереги (верба, дуб, тополя, калина, любисток, м'ята, волошка).

Священні тварини — корова, лелека, бджола.

Прадавні обереги-ляльки, символи родючості та материнства.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльки «Берегиня».

**9. Український народний одяг. Ляльки «Одарка», «Карась» (32 год)**

Одяг — своєрідний оберіг для людини.

Народний одяг. Комплект традиційного народного одягу.

Жіноче вбрання. Дівоче намисто. Головні убори української жінки. Жіноча сорочка.

Чоловіче вбрання — сорочка, шаровари, пояс, взуття.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів (мішковина, сукно, шкіра, поролон, клаптики білої тканини, чорні нитки) та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльок «Одарка», «Карась».

**10. Вишивка у побуті. Лялька «Солоха» (14 год)**

Українська народна вишивка.

**Практична робота:**

- підготовка матеріалів (мішковина, клаптики шкіри і різнокольорових тканин, тонкий шнурок) та інструментів;
- підготовка лекал із картону;
- виготовлення ляльки «Солоха».

**11. Екскурсії, конкурси, свята, виставки (12 год)**

Дитячі ранки, родинні свята, пізнавально-ігрові програми, конкурси.

Екскурсії для ознайомлення з природою, історією і культурою краю.

Відвідування краєзнавчих, природничих та історичних музеїв.

Зустрічі з народними майстрами.

Святкування Дня знань, Дня вчителя, Нового року, Різдвяних свят, Днів іменинника тощо.

**12. Підсумкове заняття (6 год)**

Творчий звіт гуртківців.

Відзначення кращих учнів. Завдання на літо.

**ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ**

**Учні повинні знати:**

- історію виникнення української народної іграшки;
- основні міфологічні уявлення українців про стихії природи;

- роль оберегів у житті українців;
  - особливості українського народного одягу;
  - особливості української народної вишивки;
  - властивості матеріалів, які використовуються для виготовлення іграшок;
  - поняття про теплі й холодні кольори;
  - поняття про сувенір і декоративну іграшку;
  - способи використання лекал;
  - прийоми використання різних швів;
  - особливості анімалістичної іграшки;
  - техніку та технологію виготовлення народних іграшок;
  - правила техніки безпеки в роботі з інструментами.
- Учні повинні вміти:**
- виконувати креслення;
  - готувати матеріали, інструменти, лекала для виготовлення іграшок;
  - підбирати матеріал за кольором і фактурою;
  - виконувати розкрій, зметування;
  - зшивати основу і деталі;
  - наповнювати форму;
  - оздоблювати іграшку.

## ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ОБЛАДНАННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ГУРТКА ІГРАШКИ

Основне обладнання	Кількість
<i>Матеріали</i>	
Біла тканина, клаптики	За необхід.
Дріт для каркасу	10 м
Картон	10 лист.
Клей ПВА	5 фл.
Кольорова тканина, клаптики	За необхід.
Крейда для розкрою	10 шт.
Мішковина	За необхід.
Нитки різного кольору	60 шт.
Олівці прості	20 шт.
Папір	2 рулона
Поролон	За необхід.
Ручки	20 шт.
Сукно	За необхід.
Фломастери	20 шт.
Шкіра, клаптики	За необхід.
Штучне хутро, клаптики	За необхід.
<i>Прилади та пристосування</i>	
Машинка швейна побутова з електроприводом	20 шт.
Праска електрична з терморегулятором та парозволожувачем	6 шт.
Дошка для прасування	4 шт.
Підставка під праску	6 шт.

Основне обладнання	Кількість
Настільні лампи для швейних машин	20 шт.
Дерев'яні палички для набивання форм	20 шт.
<i>Інструменти</i>	
Голки різного розміру	10 наб.
Дротяні щітки для розчісування хутра	20 шт.
Кусачки	20 шт.
Ножиці побутові	20 шт.
Ножиці швейні	20 шт.
Наперсток	20 шт.
Плоскогубці	20 шт.
Різець кравецький	5 шт.
Шило	20 шт.
Шпильки швейні	2 уп.
<i>Контрольно-вимірвальні інструменти</i>	
Стрічка сантиметрова	20 шт.
Лінійка дерев'яна 300 мм	5 шт.
Лінійка закрійника	5 шт.
Косинець класний 30, 45, 60, 90 град.	5 шт.
Циркуль класний	1 шт.
Лекало пластмасове	10 шт.
Лінійка масштабна	20 шт.
<i>Таблиці й плакати</i>	
Правила техніки безпеки для гуртка	1 к-т
Правила розкрою	1 к-т
Розкладка лекал	1 к-т

#### БІБЛІОГРАФІЯ

1. Дозвілля, техніка, творчість. Збірник методичних рекомендацій. Вип. 3. За ред. В. В. Ткачука. — К.: Грамота, 2005.
2. *Ніколаєва Т. А.* Український народний одяг. — К.: Наукова думка, 1987.
3. Ритуали, обряди, звичаї. — К., 1998.
4. Художні промисли України. — К.: Мистецтво, 1979.
5. *Яновський М. В.* Срібна пряжка. Розповідь про народних митців. — Ужгород, 1980.